עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ג סמג עשין סו טור ש"ע ח"מ סי' שצ סעיף ג

רש"ל

טז ב ג טוש"ע שם סעיף ח :

יז ד ה מיי' שם הלכה ט' ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט :

מי שמעת ליה אלא כי קאמר רבי אלעזר נזק שלם כגון דאייעד ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה לצרורות ומר סבר אין העדאה לצרורות אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות אי לרבנן אין העדאה לצרורות אי לרבי אלעזר יש העדאה לצרורות אמר לך רבא כי מיבעיא לי לדידי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות נזק שלם משלם, וטעמא מאי אמור רבנן חצי נזק דשני ולא אייעד ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן קמיפלגי אימור דשמעת ליה לר' טרפון נזק שלם, מגופו מי שמעת ליה אין מהיכא מייתי לה, מקרן מרשות הרבים, דיו לבא מן הדין להיות כנדון, והא רבי טרפון לית ליה דיו? כי לית ליה דיו היכא דמפריך קל וחומר היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו. גופא בעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות: לקרן מדמינן ליה או דלמא תולדה דרגל הוא? ת"ש הידוס אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד הידוס ס"ד? אלא הידוס והתיז מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה לא, בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי. ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קמיפלגי מר סבר יש העדאה ומר סבר אין העדאה, לא, בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי, והא משונה הוא? דדחיק ליה עלמא. ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ולימא רבי אלעזר הלכה כרבנן? גללים אצטריכא ליה: ס"ד אמינא הואיל ובתר גופיה גרירין כגופיה דמי, קמ"ל, תא שמע דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם ואמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושיבר את הכלים משלם חצי נזק מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא

אלא הא דבעי רבא יש העדאה כו' · ואע"ג דרבא לא הוה ידע הברייתא מדבעי מגופו משלם מ"מ דייק גמרא דכפשוט מינה תרוייהו ודחי לא נפשוט מינה לא הא ולא הא : **בין** לרבנן בין לרבי אלעזר כסומכוס ס"ל · והיינו דיהוי דלמעלה (ואתסברא) [אלא שלא האריך למעלה כל כך] וא"ת ולמה דחק לומר כסומכוס ס"ל וי"ל משום דאי כרבנן א"כ תפשוט דאין שינוי לצרורות לרביע נזק ועוד דאי בצרורו' כי אורחייהו יסבור רבי אלעזר א"כ כרבנן בצרורות ע"י שינוי לא יתחייב נזק שלם אע"ג דסבר כרבי טרפון דליכא ק"ו דכיון דבצרורות שן ורגל בחצר הניזק אין משלם אלא ח"נ גם צרורות דקרן לא ישלם כ"א ח"נ ולא רצה להעמיד כרבנן ובמקום גחלת וכגון דאנחה אנוחי על הגדיש בשינוי דניחא ליה למימר דמשלם ח"נ על כל הגדיש כרבי יוחנן : **היכא** דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו · וא"ת ונימא איפכא ק"ו לשלם מן העלייה ודיו לח"נ וי"ל דהכי שפיר טפי דכי אמר דיו לענין מגופו לא משנינן מח"נ כלל מכמו שהיה אלא שאנו מוסיפין עליו עוד ח"נ אחר אבל אי אמרת דיו לח"נ עקרת ליה לגמרי מח"נ קמא דמפקא ליה מתשלומי גופו ומוקמינן אתשלומי עלייה ובכל כי שאנו יכולין לעקור קל וחומר ולקיים דיו יש לנו לקיים :

ובהא

מי שמעת ליה · הא לא הוי לה תמות מעולם, ואי בצרורות כי אורחיה מוקמת לה, ולמפשט דצרורות מגופו משלם, דר' אלעזר תיקשי : **אלא** · אי בעית לאוקמא בצרורות כי אורחייהו ולמפשט בעיא דרבא דמגופו משלם, לא תוקמא בצרורות דחד זימנא וכי אורחיה דאם כן דר' אלעזר לא משכחת לה אלא בדשני בצרורות ואייעד שלשה זימני בהכי דהדר הוה ליה כאורחיה ואמרי רבנן חצי נזק כשאר צרורות דמועדין מתחילתן ואפ"ה חצי נזק ותו לא הלא נמי דשני ואייעד לא חמור ממועד מתחילתו ואין העדאה לצרורות ששינה בהן ומדקתני מגופו אלמא צרורות כי אורחיה נמי מגופו ~~ורבי אלעזר~~ סבר דצרורות כי אורחייהו כרבנן דפליגי אסומכוס, ושני ואייעד נפקא מתולדה דרגל ונעשה תולדה דקרן ויש להן העדאה לשלם נ"ש : אחי מגופו, דלד תמות במקומה עומדת ואי מן העלייה לישנא אחרינא אלא בדאייעד בצרורות כי אורחייהו תלתא זימני ובהא פליגי רבי אלעזר סבר יש העדאה לצרורות כשאר חצי נזקין שבאין על ידי העדאה לכלל נ"ש אלא נמי שתחילתו ח"נ כי אייעד תלתא זימני משלם נזק שלם, ומגופו אלד תמות כך שמעתי *ועיקר אבל קשה לי כיון דמעיקרא הוי אורחיה ואפי' הכי ח"נ משלם מה לי חד זימנא מה לי מאה זימני : **אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות.** כי אורחייהו אם עשאן שלש פעמים מי אמרינן כיון דבזימנא קמייתא משלם חצי נזק כי קרן, לקרן מדמינן ליה (ולגיר' קמייתא אלא הא דבעי רבא יש העדאה לצרורות אם שינה בהן ועשה ע"י שינוי ג' פעמים מי אמרינן כיון דשינוי הוא נפקא מדין צרורות דרגל ואל עלייהו דין קרן וכי אייעד משלם נזק שלם וכי גמיר הלכתא אצרורות כי אורחייהו שהן תולדה דרגל גמיר) א"נ כיון דתולדה דרגל היא דהא אורחיה הוא אין להם העדאה דהא מזימנא קמייתא אייעד ליה ואפי' הכי איכו משלם אלא חצי נזק : **אמר לך רבא כי קמבעיא לי אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס** · וכדפרשינן והכא ס"ל דבין רבנן ובין רבי אלעזר כסומכוס ובזימנא קמייתא קמיפלגי - דקאמר רבי אלעזר נ"ש ורבנן אמרי חצי נזק, ובדשני בצרורות כגון שזרק הכלב הגחלת בידו על הגדיש, דכיון דלאו הני צרורות כי אורחייהו הוו תולדה דקרן, הלכך לרבנן ח"נ ומגופו ובר"א כרבי טרפון דמשונה בחצר הניזק משלם נ"ש, וניחא ליה לרבא לאוקמינהו לרבנן ורבי אלעזר כסומכוס, דאילו לרבנן לא פסיקא ליה לאוקמי להא בצרורות ע"י שינוי דכיון דבכי אורחיה סבירא להו לרבנן דפליגי עליה דסומכוס דח"נ הוא דמשלם ותו לא, דלמא בצרורות ע"י שינוי סבירא להו דיש שינוי לרביע נזק וכדבעי רב אשי לקמן יש שינוי לרביע נזק כו' : **מהיכא קמייתי ליה** · רבי טרפון למשונה בחצר הניזק : **מקרן ברה"ר** · כדמפרש במתניתין הלכך דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה להלן מגופו אף כאן מגופו : **והא רבי טרפון לית ליה דיו** · דאי אית ליה דיו לא ישלם אלא חצי נזק כקרן ברה"ר : **כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כו'** · כגון אי הוה אמרינן דיו דלא משלם אלא פלגא מאי אהני לן ק"ו הא מקרא נמי שמעינן, דברשות הניזק לא גרע, דהא בקרא דנגיחת השור לא כתיב רה"ר, אבל היכא דלא מפריך ק"ו אית ליה דיו כי הכא דאתי ק"ו לנזק שלם ואהני ליה דיו למגופו : **לקרן מדמינן ליה** · הואיל (ומשונה הוא) חצי נזק הוא דמשלם כי קרן : **או דלמא** · מעיקרא כי עבדה כי אורחיה, תולדה דרגל היא, דהא אורחה הוא והזיקה מצוי ואפ"ה ח"נ הוא דמשלמת הלכך זו היא העדאתה ואין לה העדאה אחרת : **גללים** · היינו צרורות : **והא משונה הוא** · דאין דרכה להטיל גללים לעיסה ותולדה דקרן היא : **דדחיק לה עלמא** · שעומדת במקום צר ואין לה מקום לזוז משם, ובעלה להגהתה עסקינן כגון במשלשלת דאי להגהתה תולדה דשן היא, ונראה בעיני דכל גללים להגהתה הוא ואפ"ה לאו תולדה דשן ניהו דשן הזיקה דגופה הוא והני צרורות ניהו והא דאמרינן בפ"ק (דף ג') טנפה פירות להנאתה הוי תולדה דשן הייט כגון שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים שקורים בולטר וכן עיקר ואי קשיא דר"א אדר' אלעזר דלעיל אמר נזק שלם בצרורות גבי כלב שנטל חררה והכא תני ח"נ בעל כורחיה ההיא דלעיל מוקמי' כדאוקימנא ברישא כדשני בגחלת ובפלוגתא דרבי טרפון ורבנן ובמקום גחלת ולא בשאר הגדיש והא דשני רבא בין ר"א בין רבנן כסומכוס סבירי להו דחווי הוא דקא מדחי מפי מורי ובעיני נראה בהך מילתא בהמה שהטילה גללים אמוראי ניהו ורב יהודה גרסינן ור"א הייט ר"א בן פדת ולא תקשי דר"א אדר' אלעזר ונראין הדברים דהא פרכינן ולימא רב יהודה הלכה כסומכוס ור"א הלכה כרבנן ואי תנאי ניהו היכי פרכינן הכי הא אין דרך תנאים לחלוק בלשון זה ועוד דלעיל גבי הידוס מועד אמאי לא פרכינן הכי : **ובתר גופה גרירין** · דבגופה טענה להו כגופה דמיין קמ"ל : **ותקע בו ושברו** · שנבקע הכלי מחמת הקול : **סוס שצנף ושיבר כלים** · בקולו וכל הני צרורות ניהו דכחו הוא :

משונה

רבינו חננאל

מתחילתן הן (אין) [מי] יש בהן צרורות*) אלא האי כלב כגון דאייעד פי' שעשה זה הכלב ג' פעמים כך נטל חררה והלך ואכלה על גבי הגדיש והדליק הגדיש ור' אלעזר סבר אע"פ שהן כצרורות מועד הוי ורבנן סברי כי האי גוונא לא הוי מועד · ואמר אלא הא דבעי (רבה)[רבא]יש העדאה לצרורות אי לא כו' אמר לך (רבה) [רבא] כי קמיבעי לי יש העדאה לצרורות אי לא, אליבא דרבנן דפליגי עליה דסומכוס אבל הכא בין רבנן דאמרי חצי נזק ובין ר' אלעזר דאמר נזק שלם כסומכוס סבירא להו דאמר צרורות כי אורחייהו נזק שלם · ומתולדות דקרן מוקמי' להו והכא בדשני הכלב ולא אייעד ורבנן כרבנן ור' אלעזר כר"ט דאמר משונה [קרן] בחצר הניזק נזק שלם · ומקשינן עלה אימור דאמר ר' טרפון במשונה נזק שלם מגופו מי שמעת ליה דאמרת ר' אלעזר כר' טרפון · ומהדרינן אין מהיכא קמייתי לה מקרן ברשות הרבים והכי קאמר ומה קרן **) שמתחלה חצי נזק חייב במשונה שן ורגל שמתחלתן נזק שלם אינו דין שחייבין במשונה דיו לשן ורגל הבאין מן הדין להיות כקרן הנדון · מה קרן במשונה מגופו משלם אף שן ורגל במשונה מגופו · ומקשי' והא ר' טרפון לית ליה [דיו]· ופרקינן כי לית ליה דיו היכא דמפריך ק"ו כגון שדן זה בנזק שלם וזה בחצי נזק. וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה קרן חצי נזק אף שן ורגל חצי נזק כי עקר הדין שהקרן קל מפני שמשלם חצי נזק ושן ורגל חמורין שמשלמין נזק שלם ואם תעמיד זה חצי וזה חצי אין אחד מהן חמור על חברו ונתפרך הקל והומר אבל אם תדין דיו לבא מן הדין להיות כנדון לא מיפריך ק"ו אית ליה ולשלם מגופו לא איפריך ק"ו ואסיקנא לשמעתא בתחלת ד' אבות נזיקין הא דבעי(רבה)[רבא]חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה לרב פפא פשיט' ליה דמן העלייה משלם · גופא בעי (רבה)[רבא]יש העדאה לצרורות אי לא ת"ש הידוס אינו מועד וי"א הרי זה מועד ואוקים הידוס והתיז צרורות ש"מ חלוקה ודחינן לה ואמר לעולם בדלא אייעד ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי · ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה (ר') [רב] יהודה אומר נזק שלם ור' אלעזר אומר חצי נזק מאי לאו דעביד ג' פעמים ובהא קמפלגי ר' יהודה סבר יש העדאה ור' אלעזר סבר אין העדאה ודחינן לא בחדא זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן פליגי גללים משונה היא ופרק דדחיק ליה עלמא כלומר היה דחוק ונתזו הגללים בתוך העיסה כגון זה אינו שינוי כדבעי' למימר לקמן היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה וכו' · ולימא ר' יהודה הלכה כסומכוס ור' אלעזר הלכה כרבנן · גללים איצטריכא לה סד"א הואיל ובתר גופא גרירא כי גופא דמיא קמ"ל דכצרורות הן · ת"ש דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם · ואמרי בי רב (שור)[סוס]שצנף וחמור

*) נ"ל לד תמות. **) עי' בגמ' ובפרש"י.

[לקמן כ:]

הה"ג מוח' בכנה מחק תיבת ועיקר ומהרנ"ש לא הסכים עמו

רש"ל מ"ז ובחילופי גרסאות כתוב וז"ל ואולי היה כתוב למטה הך ולגי' כו' אחר ד"ה אמר לך ושם מחק רש"ל אבל כאן כמ"ש לפנינו הוא נכון עכ"ל

[עי' תוס' מנחות ל: ד"ה ולימא]

קדושין כד:

ג"ז שם

רש"ל מ"ז וז"ל ואלי נזק

גליון הש"ס

גמ' והקע בו * ושברו · עיין ב"י יו"ד סי' קיג ד"ה מ' דניפוח :

מבנה

▲ (מזקא) דברי רבא שמדמיע מח' ר"א וחכ' בתוך שיטת סומכוס (ומאי"א) א"א לפטור שאלתו בדבין "אן צרורות אי משלם מגופו" - שפ"א שאלה בשיטת הרבנן שחולקים על סומכוס

▼ קושיות

נושא/מבנה

△ "ת"ש" נסיונות לפתור שאלת רבא: האם יש העדאה לצרורות או לא - כלומר כמה יש לומר על צרורות כדרכו שהזיקו ג' פעמים

"כגון דעבד תלתא זימני"

(דחיות) "לא, בחד זימנא"

מבנה

✉ הבלעת שמות

*נלמד עפ תוס' ד"ה אלא ותוס' ד"ה בין, שצרורות אינו המסומנות ▽ הגמ' דוחה את הנסיון לפתור שאלת רבא (אם הן צרורות משתלם מגופו או מן העלייה) מדברי חכ' ור"א. הבסיס לדחייה הוא שרבא שאל שאלתו אליבא דחכ' (דפליגי אסומכוס) ומח' ר"א וחכ' הוי אליבא דסומכוס. תוך כדי הדחייה הגמ' מתפתח דיון מהלך שמסומן ▽△ שחוק מזקא אחרי דברי רבא

** סומכוס (צרורות כי אורחייהו = נזק שלם)

ר"א — קרן — כר"ט בחצר הניזק משלם נ"ש

חכ' — חולקים בצרורות בשינוי (דינו כקרן)

חכ' - חכ' ור"ט חולקים בקרן בחצר הניזק (וצרורות בשינוי דינו כקרן)

נושא

שאלת רבא: יש העדאה לצרורות או לא

*בתוך הסוגריים רש"י מצלה קושיא דתוס' ג' ישה הוניה ② שאחרי הסוגריים, השאלה לא מתחילה